

TO VEJE I VERDEN

AERTER I EN AERTEBÆLG

En sommerdag i 1896 plukkede Vilfredo Pareto ærter i sin have i Lausanne. Italieneren var først begyndt at forske i økonomi som 45-årig et par år forinden, og han studsede over, hvorfor nogle ærtebælge gav mange ærter, mens andre næsten var helt tomme. Det viste sig, at 20 % af bælgene leverede størstedelen af ærterne, nemlig omkring 80 % af høsten. Hvis han fik 100 ærter fra 20 bælg, burde der være fem i hver, hvis de var jævnt fordelt, men de fire bedste bælg gav i alt fire gange så mange ærter som de resterende 16 tilsammen.

Uligheden i egen baghave kunne spejles i støvlelandet. Pareto beregnede senere, at 80 % af jorden i Italien tilhørte 20 % af befolkningen. Han beregnede også uligheden til at være nogenlunde identisk i så forskellige kontekster som oldtidens Peru, blandt Cherokee-indianerne på den nordamerikanske prærie og Italien omkring år 1900. Han tog det som bevis for, at institutioner umuligt kunne spille nogen stor rolle for fordelingen af ressourcer, og hans efterfølgende fokus på eliter fik den italienske digter Vincenzo Fani til skrive, at Pareto var for fascismen, hvad Karl Marx var for kommunismen.

For nylig bidrog jeg til en boligmarkedsanalyse, og mønsteret for forældrekøb i Danmark ville næppe have overrasket en vis italiensk ærtedyrker: Hovedparten af de lejligheder i storbyerne, som forældre har købt til deres børn, ejes af den femtedel forældre, som har højest indkomst. Direktørens datter residerer i sine forældres lejlighed i hovedstadens hippe brokvarter, mens SOSU-assistentens søn selv må klare ærterne på lejemarkedet i det knap så glamourøse Taastrup.

Den såkaldte Pareto-regel beskriver det princip, at 80 % af konsekvenserne inden for et område forårsages af 20 % af årsagerne, og princippet er forbløffende brugbart som tommelfingerregel i både videnskab og til hverdag. Det beskriver nemlig også ret præcist, hvor få kriminelle der står bag hovedparten af forbrydelserne, hvor få patienter der forbruger hovedparten af sundhedsudgifterne, og hvor lille en andel af menneskeheden der udleder størstedelen af drivhusgasserne.

I praksis er alt dog ikke så nemt, som Pareto-reglen får det til at lyde, for som bekendt findes der tre slags løgne: løgn, forbandet løgn og statistik. Målt på indkomst er Danmark et af de mest lige lande i verden. Men målt på formue er Danmark et af de *mindst* lige lande i OECD, den internationale organisation for økonomisk samarbejde og udvikling, der består af de lande, vi ofte sammenligner os med. Hvis vi medregner pensionsformue, ligger Danmark pludselig midt i feltet.

At måle forskelle er dog stadig den relativt nemme del. Det er først bagefter, ulighed bliver besværlig. Er den et onde, der skal bekæmpes for enhver pris? Er

den en uundgåelig, ligefrem ønskelig, konsekvens af en velfungerende markedsøkonomi? Og hvis min nabo lever længere end mig, fordi han spiser grønsager og dyrker motion, er det så overhovedet en forskel, der bør optage politikerne? Måske er det vigtigere, om vi har haft lige muligheder, ikke nødvendigvis at vi opnår lige resultater.

DET VESTLIGE AARHUS, DET SYDLIGE AFRIKA

Den amerikanske journalist Johnny Miller fløj i 2018 en drone hen over to kvarterer i Johannesburg i Sydafrika og forevigelede en forskel, der vakte opsigt. Til venstre på billedet er der store huse med skønne, grønne græsplæner og blomstrende træer, og til højre tætliggende blikskure i slummen, kun adskilt af en firesporet vej. Sådanne adskiller veje kvarterer mange steder på kloden, også i Danmark.

DR-dokumentaren *En vej - to verdener* fra 2016 skildrer, hvordan muligheder og ressourcer i virkelighedens verden er lige så ulige fordelt som i statistikkerne. Den foregår ikke i Sydafrika, men følger mennesker på hver side af Hejredalsvej i Aarhus V. Vest for vejen ligger villaerne og mod øst boligblokkene. Paw bor i villakvarteret med sin kone og to døtre. Efter at have arbejdet hårdt som iværksætter i mange år er han stoppet som daglig leder i sin virksomhed og helliger sig nu aktiehandel.

På den anden side af vejen bor Niels på seks år i Gellerupparken med sine forældre, Henning og Ma-

lene, der begge er på kontanthjælp. Familien vil gerne flytte fra deres toværelses lejlighed på 58 kvadratmeter til noget større, så Niels kan få sit eget værelse.

Hvis DR's dokumentar havde taget udgangspunkt i vejen på Johnny Millers drone-fotografi, havde den handlet om underernæring og adgang til rent drikkevand. På Hejredalsvej handler det om trange lejligheder, forældre uden for arbejdsmarkedet og at få budgettet til at hænge sammen ved at skralde og gå på tilbudsjagt. Sidst på måneden kan det godt være, at det kun bliver til leverpostejmadder til Niels, fortæller hans mor, men sulten i seng går han aldrig.

På den måde er der naturligvis forskellige forskelle i Danmark og Sydafrika, men det betyder ikke, at denne form for ulighed i velfærdsstaten nødvendigvis kan ignoreres. I en forskningsartikel fra 2018 viser den danske økonom Rune Lesner fra Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd, VIVE, hvordan børnefattigdom her til lands sætter sine spor.

Fattigdom er i studiet defineret som *relativ* fattigdom, der kan defineres og måles på mange måder. For Lesner er familier defineret som fattige, hvis forældrenes indkomst er mindre end 50 % af medianen. Der er altså ikke nogen, der dør af sult, men måske oplever de stress i familien, fordi de mangler arbejde eller ikke kan få pengene til at række hele måneden.

Fattigdom i udviklede lande forstår forskerne som det, at mennesker har svært ved at deltage i almene livsmønstre og aktiviteter. For børn handler det især om at være afskåret fra fællesskaber, fordi de ikke kan

dyrke de samme fritidsinteresser som andre, ikke har en computer eller mangler en smartphone. Lesner fandt ud af, at så lidt som ét års fattigdom som barn i Danmark resulterer i lavere løn og dårligere tilknytning til arbejdsmarkedet som voksen. Og jo flere år i relativ fattigdom, desto dårligere chancer som voksen.

ALT ER RELATIVT

Lad os sige, at Niels' familie i Gellerupparken hypotetisk har en årlig disponibel indkomst efter skat på 250.000 kroner, og at de i villakvarteret hos Paw har en million kroner til rådighed. Spørgsmålet er så, om vi hæfter os ved den relative forskel, nemlig at den ene indkomst er fire gange større end den anden. Måske er den absolutte forskel i kroner og ører mere interessant, for den ene familie har 750.000 kroner mere at rutte med. Men vi kan også fokusere på det faktum, at familien i blokken har råd til både tag over hovedet og mad på bordet.

Som nyudklækket student og pædagogmedhjælper i den midtjyske by Kibæk så jeg ofte, hvordan legetøj med ét kunne ophøre med at være spændende, hvis lille Peter så, at lille Petra fandt en endnu sejere dinosaurfigur. Det er nok uundgåeligt at sammenligne sig selv med de mennesker, der omgiver en. Også for os voksne. For jeg var egentlig tilfreds med at bruge en halv time på at få blebørnene til at sove middagslur, indtil jeg fandt ud af, at det kun tog min kollega Pia fem minutter.

Vores tætte slægtninge sammenligner sig også med